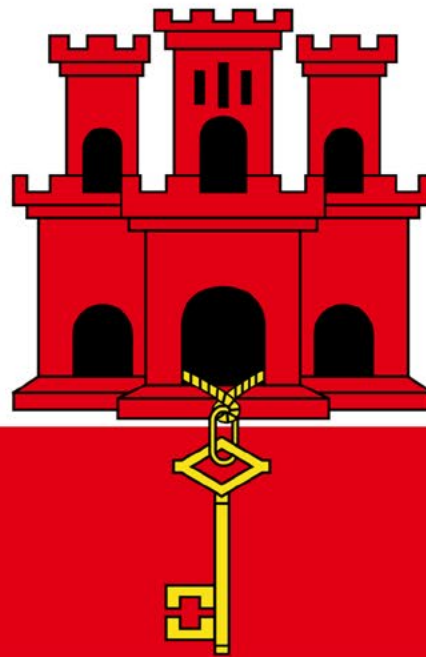

FLAGGA

BIULETYN POLSKIEGO TOWARZYSTWA WEKSYLOLOGICZNEGO

- **Państwa małe, jednostki autonomiczne i dependencje w Europie**
- **Przepisy o flagach łotewskich**
- **Wspomnienie o Profesorze, Koledze Andrzeju Bonasewiczu**

Od Redakcji

W ósmym numerze biuletynu przedstawiamy wspólny tekst Andrzeja Bełtowskiego i Remigiusza Bociana¹ Państwa małe, jednostki autonomiczne i dependencje w Europie. W opracowaniu autorzy przedstawiają flagi mniejszych społeczności, a zarazem mniejszych terytoriów.

Są one zróżnicowane pod każdym względem. Są w nim państwa całkowicie suwerenne jak Lichtenstein, Monako czy Watykan lub o ograniczonej niepodległości, o większej, lub mniejszej autonomii, a także dependencje zaznaczające tylko swoją odrębność. Na koniec Zakon Kawalerów Maltańskich i Republika mnisza na Górze Atos choć statutowo niezależne, lecz nie mające swojej ziemi.

Terytoria autonomiczne posługują się często innym językiem niż państwa zwierzchnie, a państwa niezależne używają języka sąsiadów. Są zróżnicowane religijnie. Całkowicie kato-lickie jak Watykan i Maltańczycy. Częściowo, jak Wyspy Normandzkie i Gibraltar z sanktuarium NMP Gibraltarskiej – patronki Europy. Większość mieszana wyznaniowo katolicko - protestancka. Republika mnisza na górze Atos całkowicie prawosławna.

Także co spraw monetarnych i ustroju celnego mają różne priorytety. Nas interesują ich flagi.

Flagi tych państw, czy terytoriów, omawiają koledzy którzy byli w większości omawianych miejsc. Stąd i narracja nie encyklopedyczna, a bardziej subiektywna, a flagi często są fotografiami przywiezionych eksponatów.

Prezentujemy również ciekawe dokumenty weksylogiczne odnalezione w Centralnym Archiwum Wojskowym.

W dniu 21 stycznia 2016 r., w wieku 85 lat, zmarł prof. dr hab. Andrzej Bonasewicz. Postać śp. Profesora przedstawia dr Jerzy Wrona.

Zapraszamy do lektury bieżącego numeru.

Redakcja

Na pierwszej stronie biuletynu flaga Gibraltaru.

Na ostatniej stronie kompozycja utworzona z flag opisywanych w artykule.

¹ Fragmenty dotyczące flag Zakonu Kawalerów Maltańskich i Hebryd Zewnętrznych opracował Krzysztof Jasieński.

FLAGA
Biuletyn Polskiego
Towarzystwa
Weksylogicznego
ISSN 1509-2429
Numer 8(32) -
styczeń - marzec 2016
Ukazuje się od
stycznia 1999 r.

Redaktor i wydawca
Krzysztof Jasieński

Adres redakcji
ul. Gromadzka 4/23
15-769 Białystok
tel. +48 606 404 672
fax +48 85 878 95 56
biuro@weksylogia.pl

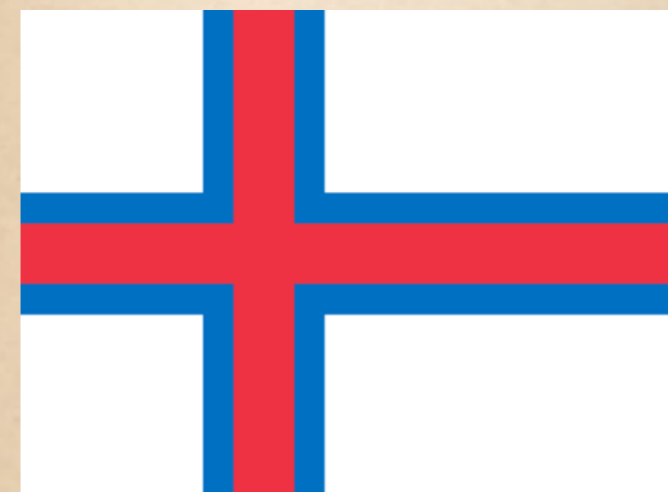
**Polskie Towarzystwo
Weksylogiczne**
ul. Racławicka 103
02-634 Warszawa
tel. +48 22 844 41 58

Zarząd Główny PTW
Andrzej Bełtowski
Prezes
Marcin Banach
Wiceprezes
Władysław Serwatowski
Wiceprezes
Krzysztof Wyrzykowski
Sekretarz Generalny
Michał Godlewski
Skarbnik

Redakcja nie ponosi
odpowiedzialności za opinie
autorów zawarte w tekstach.
Wszelkie prawa zastrzeżone,
przedruk i kopiowanie
fragmentów lub całości
tylko za zgodą wydawcy.

Państwa małe, jednostki autonomiczne i dependencje w Europie

Wyspy Owcze (Faeroerne, Faroyar)

Rysunek i zdjęcie flagi Wysp Owczych

Wyspy w północnej części Atlantyku, ok. 450 km na płd. wschód od Islandii. Powierzchnia 1.399 km². Ludność pochodzenia duńskiego. Wyspy zostały skolonizowane przez Norwegów w IX wieku, a później wraz z Norwegią przyłączone do Danii. Po odłączeniu się Norwegii, w 1814, Wyspy pozostały przy Danii, ale przyznano im autonomię, którą poszerzono w 1948. Lokalny parlament i lokalny rząd. Flaga typu skandynawskiego choć nie przypomina duńskiej. Jest biała z czerwonym krzyżem, niebiesko obwiedzionym. Zyskała ona na znaczeniu w czasie drugiej wojny światowej, gdy Dania była okupowana przez Trzecią Rzeszę, podczas gdy Wyspy Owcze były wolne. A statki rejestrowane na Wyspach musiały, *nolens volens*, pływać pod własną banderą. Sytuacja spopularyzowała flagę Wysp Owczych. Flaga w proporcjach flagi duńskiej (tj. krótka; długość ~1,3 szerokości).

Rysunek i zdjęcie flagi Wysp Alandzkich

Szetlandy

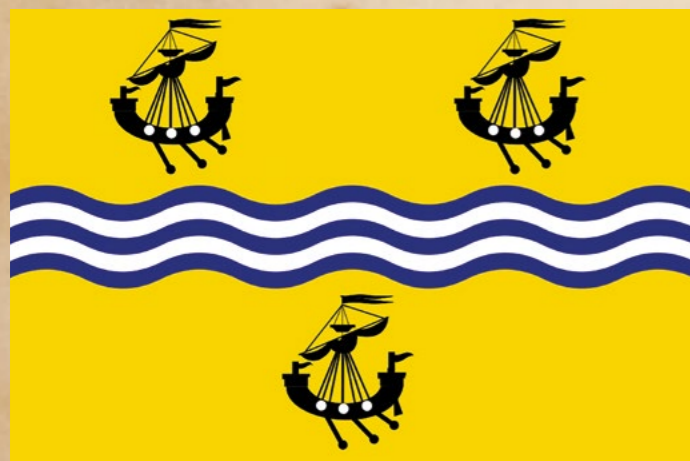
Grupa około 100 wysp na północy Szkocji (w tym 20% niezamieszkałych) o łącznej powierzchni 1,4 tys. km². Zasiadlenie datuje się od drugiego tysiąclecia przed Chrystusem. Osiedlili się tam wikingowie, norwegowie (język norweski przetrwał do końca XVIII stulecia), później, w 1472, zjednoczone ze Szkocją. Flaga typu skandynawskiego, ale barwy szkockie - biały krzyż na ciemnoniebieskim. Względna długość wynosi ok. 1,5 (zakładając szerokość jako 1).

Alandy

Archipelag, prawie siedmiu tysięcy, Wysp Alandzkich (pow. 1.527 km²), leży na północnym Bałtyku między Szwecją a Finlandią i oddziela Bałtyk od Zatoki Botnickiej. Nazwa szwedzka *Landskapet Aland*, fińska *Ahvenanmaan Maakunta*. Politycznie należy do Finlandii, ale ma autonomię i własny parlament (*Landstignen*), i oczywiście flagę. By zrozumieć symbolikę flagi należy spojrzeć na historię tej części Skandynawii. Była to kiedyś prowincja szwedzka, podobnie jak całe Księstwo Fińskie. Rosja w czasie wojny północnej zagarnęła całą Finlandię wraz z tymi wyspami. O ile w Finlandii właściwej, język szwedzki jest własnym językiem tylko kilku procent ludności, to na Alandach prawie cała ludność (rzędu 95%) używa języka szwedzkiego. Dlaczego, więc, nie wolą być przy sąsiedniej Szwecji? Otóż może i woleliby, ale tuż po zakończeniu I wojny światowej młoda dyplomacja bolszewicka postawiła warunek, że Wyspy mają należeć do nowego państwa – Republiki Finlandii. Flaga Alandów (od 1951 roku; zatwierdzona w 1954 roku) przypomina szwedzką (przy czym barwa niebieska ma odcień błękitny), z czerwonym krzyżem w środku na tym szwedzkim, żółtym. Na wyspach nie widać flag fińskich. Jedynie urzędowe statki hydrograficzne i utrzymania torów wodnych noszą fińską banderę urzędową (z herbem Finlandii na przecięciu ramion niebieskiego krzyża). Wszystkie statki zawijające do głównego portu i stolicy Archipelagu – Mariehamn (Maariamhaminy) jako banderę kurtuazyjną podnoszą flagę Alandzką. Proporcje flagi, czyli 1,53. Przy okazji ciekawostka: w muzeum znajduje się oryginalna flaga piracka. (AB)

Hebrydy Zewnętrzne

Hebrydy zewnętrzne, znane również jako Zachodnie Wyspy (szkocki gaelicki: Na h-Eileanan Siar [nə helanən ʃiər]), Innse Gall („wyspy obcych”) lub Long Island, to łańcuch wysp na zachodnim wybrzeżu kontynentalnej Szkocji. Wyspy geograficznie dorównują wielkością Comhairle nan Eilean Siar, jednej z 32 jednostek administracyjnych Szkocji. Stanowią one część Hebrydów, oddzielonych od lądu Szkockiego i Hebryd Wewnętrznych wodami

Minch, Little Minch i Sea of the Hebrides. Szkocki gaelicki jest dominującym językiem, chociaż w kilku obszarach posługujący się angielskim stanowią większość.

Większość wysp ma podłoże skalne utworzone z dawnych skał metamorficznych, a klimat jest łagodny i oceaniczny. 15 zamieszkałych wysp ma całkowitą populację 27.400 osób. Istnieje również ponad 50 wysp bezludnych. Od Barra Head do Butt of Lewis jest w przybliżeniu 210 km (130 mil).

Flaga Hebryd Zachodnich jest żółta z trzema czarnymi lymphadami² jedną w każdym górnym rogu i jedną w dolnej połowie podzielona w pół falistym paskiem w kolorach niebieskim i białym. (JK)

Wyspa Man

Powierzchnia: 580 km². Znajduje się na Morzu Irlandzkim przy zachodnim brzegu Anglii, ma status Dominium. Wynikło to z tego, że z Anglią wyspa miała łączność dopiero w XIV wieku a przyłączona była definitywnie w 1765. Ludność celtycka mówiła swoim językiem (język gaelicki o nazwie *manx*) który zaniknął w XX wieku. Mówiono mi w latach siedemdziesiątych, że żyje jeszcze dwunastu staruszków, którzy tym językiem się posługują. Na co dzień wyparł go język angielski. Man mający swoją Radę Ministrów i dwuizbowy parlament (*Tynwald*) ma swą flagę czerwoną na środku której jest tzw. *trinacria* (lub *triskelion* – symbol szczęścia i pomyślności, jak podobny symbol określa się na Sycylii), tu „zespół trzech zbrojonych odnóży złączonych w udach przy pasie, zgiętych w kolanie, ozdobionych ostrogami, wpisany w trójkąt” (tyle opisu heraldycznego). Złośliwi mówią, że jedna noga klęka przed Anglią, druga kopie Szkocję, a trzecia odtrąca Irlandię. Natomiast statki rejestrowane na wyspie noszą brytyjską banderę czerwoną z godłem wysp na wolnym końcu flagi (*on the fly*). Herb Wyspy Man pochodzi z XIII wieku. Bandera i flaga lądowa, jak większość flag brytyjskich, długość x 2.

² Lymphada – starożytna łódź wiosłowa z jednym masztem (galera). Występuje tylko w szkockiej heraldyce i weksylologii.

Helgoland

Mała wyspa na Morzu Północnym (2,1 km²). Należy wprawdzie do Niemiec, i mieszkańcy są Niemcami, ale trudno zauważyć tam flagę ogólnoniemiecką. Nawet flaga Landu (Szlazik Holsztyn) jest nieobecna. Jedyne weksylium ogólnoniemieckie, to *Bundesdienstflagge* (flaga Bundesrepublik z herbem państwowym w środku); w porcie przed urzędem państwowym. Natomiast na co dzień w jedynej miejscowości (strefa wolnocłowa!), powiewają flagi w trzy poziome pasy zielony, czerwony i biały. Skąd te barwy? Jaką mają symbolikę? Każdy, kto odwiedził Wyspę (a warto) zgodzi się z wymową wiersza, który o tym mówi: „*Grün ist die Land / Rot ist vor Randt / Weiss ist die Sand / Dass sind die Farben von Helgoland*” (cytuję z pamięci). A więc wytłumaczymy zagadkowy wiersz, opisując wrażenia ze spaceru po Wyspie. Trzeba powiedzieć, że wokół wyspy, na wysokim jej brzegu; obudowanym barierką, aby nikt nie spadł z wysokiego klifu. Jest wytyczony chodnik, długości 2,5 km (!). Cała wyspa ma wygląd skalistego cylindra wynurzającego się z wody. Od góry jest warstwa soczystej zieleni dla obecności której powstało gospodarstwo hodowlane, a krowy dają świeże mleko przebywającym tu kuracjom. Stąd *Grün ist die Land*. A że kilkupiętrowe skały są czerwone, stąd *Rot ist die Rand*. A u podnóża tych skał leży biały piaseczek więc *Weiss is die Sand*. A więc flaga ma źródło i uzasadnienie miejscowe. Ufortyfikowana Wyspa była w czasie drugiej wojny światowej kompletnie zbombardowana, a po wojnie alianci likwidowali na niej nie zużytą amunicję. Życie powróciło na wyspę wiele lat po wojnie. Obecnie jest jednym dużym sanatorium; z dala od lądu, bez samochodów (zaopatrzenie z portu wożone jest wózkami elektrycznymi). Warto tam popłynąć, jachtem lub małym stateczkiem lub samolotkiem, gdyż na sąsiedniej płaskiej wysepce jest pas startowy.

Wyspy Normandzkie

Przez Anglików nazywane *Channel Islands*, jako że leżą w kanale *La Manche*, czyli wg nomenklatury brytyjskiej w *English Channel*. Ale gdy spojrzymy na mapę, w tym miejscu kanał jest najszerszy, a one są bardzo blisko od brzegu francuskiego. Ta najbardziej północna Alderney, zaledwie kilkanaście km od Normandii. Wysp jest w sumie kilkanaście, ale Anglicy wymieniają jednym tchem tylko trzy, największe: *Dżerzi*, *Gerzni*, *Saak* (t.j. *Jersey*, *Guersney*, *Sark*). Inne, mniejsze, to: Alderney, Herm, Jethou, Brehou i Lihou, oraz liczne niezamieszkałe. Wyspy zostały zdobyte wraz z Normandią, przy brzegu której leżą, przez Wilhelma Zdobywcę w 1066 r. A po stracie Normandii za Jana bez Ziemi na początku XIII stulecia, wyspy pozostały przy Anglii. Za wierność otrzymały w 1215 roku specjalny status, którym cieszą się do dziś. Administracyjnie dzielą się na dwa baliwaty (jest to dawna nazwa okręgu, nie będącego hrabstwem, zarządzanego przez wyznaczonego rządcę tzw. baliwa, ang. *bailiff*) – Jersey i Guersney (do którego należą pozostałe wymienione wyspy). W czasie II wojny światowej Niemcy je zdobyli, sądząc, że zwycięstwo nad Wyspiarzami (tj. Anglią i Szkocją) jest w zasięgu ręki.

Alderney

Najbardziej wysunięta na północ wyspa, największa z tych małych (o powierzchni 7,9 km²), dependencja Wielkiej Brytanii, też zależna administracyjnie od Guersney, ma swoją własną flagę. Flaga ta, to czerwony krzyż św. Jerzego na białym tle, a w środku, na przecięciu ramion krzyża, w zdobnym złotym kole, kroczący lew na zielonym tle, trzymający w łapie pęk liści (*sprig of leaves*). Na zachód od Alderney znajdują się trzy niezamieszkałe wysepki Casquets na których w roku 1724 zbudowano kompleks latarni morskiej z trzema wieżami. Latarnia w gestii Trinity House.

Guernsey

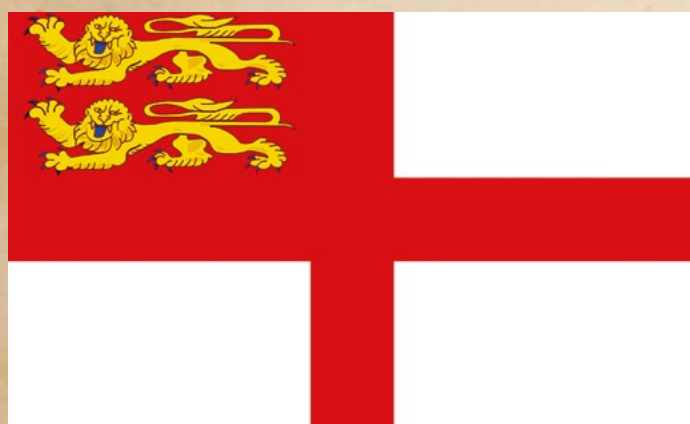

Jedna z większych wysp, 78 km², także siedziba baliwatu, chlubi się swoją flagą, która ma czerwony krzyż św. Jerzego a na nim mniejszy i cieńszy, o rozszerzonych końcach krzyż złoty. Do pewnego czasu używano flagi św. Jerzego, ale by nie było nieporozumień gdy w rozgrywkach sportowych występuje drużyna angielska i drużyna z Guernsey, do tej ostatniej dodano złoty krzyż. Flaga przyjęta 30 kwietnia 1985 roku. Pierwsze podniesienie tej flagi 9 maja 1985 roku; w 40-tą rocznicę wyzwolenia wyspy spod okupacji niemieckiej.

Takiż cienki krzyż występuje na brytyjskiej banderze czerwonej (red ensign) na jej wolnym końcu. Guernsey Cross wzięty został ze sztandaru księcia normandzkiego Wilhelma Zdobywcy.

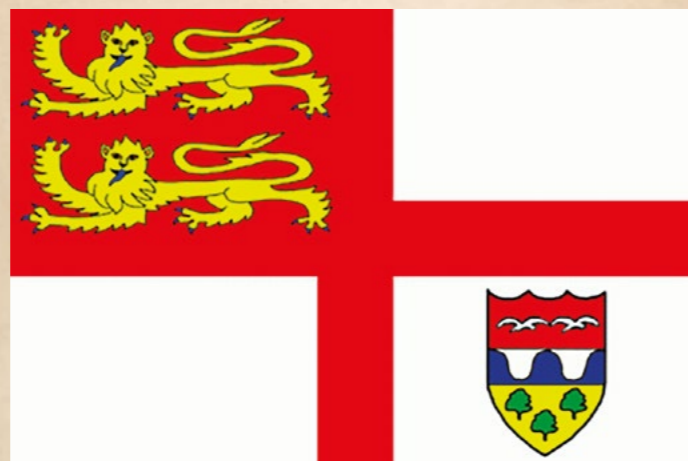
Flagą Guernsey posługuje się też wysepka (0,18 km²) **Lihou** leżąca na zachód od Guernsey.

Sark

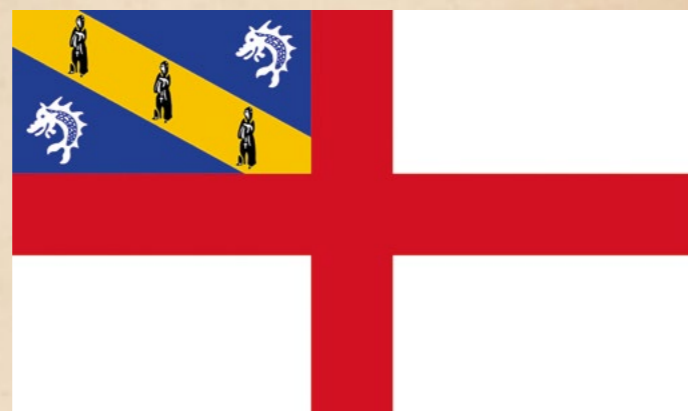
Trzecia z większych (5,5 km kw.) wysp leży na wschód od Guernsey. Flaga wyspy: w czerwonym kantonie flagi św. Jerzego, dwa leżące lwy normandzkie złote. De facto ten kanton jest to flaga Normandii. Historyczne Księstwo Normandii miało kiedyś trzy złote lwy, które przeszły, za sprawą Wilhelma Zdobywcy do herbu angielskiego. Flaga przyjęta w roku 1938.

Brechou

Maleńka (zaledwie 0,3 km²) wyspa przy Sark'u (a ta zaś należy do baliwatu, *bailiwick*, Guernsey). Flaga jest odmianą flagi wyspy Sark. Flaga Sark, dodatkowo, w dolnej ćwiartce wolnego końca ma miejscowy herb. Wyspa stanowi własność prywatną. Obecny właściciel nie uważa się za wasala Wlk. Brytanii, postrzega wyspę jako quasi państwo.

Herm

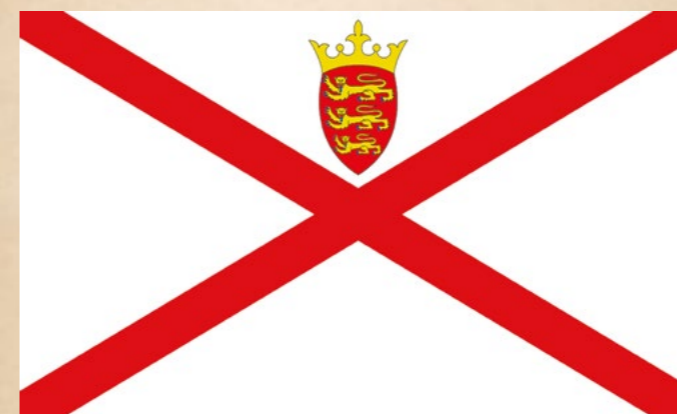

Powierzchnia: 1,25 km². Wyspa bliska i podległa administracyjnie Guernsey. W kantonie flagi św. Jerzego ma własny znak – na niebieskim tle żółty ukośny pas z trzema ciemnymi postaciami mnichów z różańcem w ręku, a na dwu połaciach niebieskich po jednej białej rybie zwróconej lewoskrętnie ku górze.

Jethou

(18 ha) wyspa leżąca blisko (800 m) Herm, i będąca dependencją wyspy Herm, a poprzez nią i Guernsey; używa flagi Guernsey. Co warto powiedzieć o tym maleństwie – wysepka była pierwszą z Wysp Normandzkich pod panowaniem korony brytyjskiej, później dzierżawiona prywatnym osobom. Dziś nabyta na własność.

Jersey

Najbardziej na południu leży duża (116,2km²) wyspa Jersey, stanowiąca osobny baliwat. Flaga tej wyspy ma odmienny wzór od pozostałych, bazujących na rysunku flagi angielskiej, św. Jerzego. Ta ma czerwony krzyż ukośny, a w górnym sektorze znajduje się herb zwieńczony koroną otwartą. (dł. 1,5). Ciekawa historia pochodzenia i interpretacja rysunku tej flagi.

Początki używania tej flagi na wyspach nie są znane. Dokument z 1906 roku (opis baliwa), opisujący tę flagę z ukośnym krzyżem czerwonym na białym tle mówi, że flaga ta była w czasach wojen angielsko-francuskich, znakiem sygnalizującym, że wyspy są neutralne. Bulla papieska z 1483 roku gwarantowała im neutralność w czasie wojny 100-letniej. Ten czerwony krzyż ukośny może być interpretowany jako odmiana krzyża św. Jerzego, patrona Anglii, choć faktycznie jest to krzyż św. Patryka, patrona Irlandii. Wynikło to (tzn. krzyż ukośny św. Patryka), być może, w mylnym odczytaniu słowa „Jerse”, co po holendersku oznacza Irlandię - jako nazwy wyspy, „Jersey”.

Początkowo flaga ukazywała jedynie czerwony krzyż ukośny; jednak w czerwcu roku 1979 dodano (w górnym sektorze) herb Jersey – trzy złote lwy na czerwonej tarczy; zwieńczony złotą koroną Plantagenetów (otwarta korona gotycka). Następnego roku, 10 grudnia, królowa zatwierdziła wzór i 7 kwietnia 1981 roku flaga została uroczystie podniesiona. A jaki jest sens umieszczenia herbu? Podejrzewa się - żeby nie myliła się z popularną flagą „V” (mnemotechnicznie „Victor”, co oznacza *I need an assistance* – potrzebuję pomocy) z Międzynarodowego Kodu Sygnałowego. Trzeba zauważyć, że herb już był używany od 1907 roku na czerwonej banderze brytyjskiej; a z koroną - od 2010 roku.

Flaga wyspy Jersey zyskała paradoksalnie rozpowszechnienie w czasie drugiej wojny światowej, gdy była okupowana przez Niemców. Flagi Zjednoczonego Królestwa nie były tolerowane, a jedyną tolerowaną, własną flagą dla ludności, była miejscowa flaga z ukośnym krzyżem. Oczywiście na budynkach władzy okupacyjnej figurowała flaga III Rzeszy. (AB)

Lichtensztejn

Po niemiecku: Fürstentum Liechtenstein. Położone między Austrią i Szwajcarią małe państewko – monarchia konstytucyjna – dziedziczne księstwo rodu Lichtensztejnów – na czele z księciem.

Na terytorium 160 km² składającym się z 11 gmin, zamieszkuje około 5000 mieszkańców, mówiących po niemiecku w dialekcie alemańskim.

Stolica Vaduz. Co prawda dziesięciokrotnie większy teren, będący własnością księstwa (1605 km²) leży skonfiskowany w Republice Czeskiej uważany za majątek ponemiecki, mimo iż w ciągu pobytu na emigracji rząd czechosłowacki Benesa otrzymywał od Liechtenstejnów pomoc finansową.

Liechtenstejn jest członkiem ONZ od 1990 roku i wielu organizacji międzynarodowych.

Jako niezależne księstwo istnieje od 1719 roku. Jest w unii celnej i walutowej ze Szwajcarią, która reprezentuje interesy Liechtenstejnu zagranicą.

Flaga: pas niebieski i czerwony z koroną księżęcą na górnym niebieskim pasie.

Monako

Po francusku: Principauté de Monaco; Księstwo Monako. Od 1911 roku monarchia konstytucyjna – dziedziczne

księstwo rodu Matignon – Grimaldi pod opieką i ochroną Francji. Leży na Morzem Liguryjskim, odnogą Morza Śródziemnego, otoczony terytorium Francji. Od roku 1993 jest członkiem ONZ i innych organizacji międzynarodowych. Terytorium: 1, 95 km² – prawie całkowicie zabudowane. Stolica: Monaco – Ville – około 2 000 mieszkańców. Liczba mieszkańców – około 40 000; 4 miejskie obwody – dzielnice Monte Carlo, La Condamine, Fontvieille oraz Monaco – Ville. Rodowici mieszkańcy – Monegaskowie stanowią tylko 16% ludności, 47% Francuzi i 16% Włosi. Granica lądowa z Francją wynosi tylko 4,4 km długości. Głównymi źródłami dochodów są zwłaszcza: banki, handel zagraniczny i kasyno (otwarte w 1862 roku). W roku 1911 Monako stało się monarchią konstytucyjną. Ponad ¼ dochodów pochodzi z turystyki. Olbrzymie dochody z kasyna i uzdrowiska w Monte Carlo oraz z turystyki przyjezdnej zapewniają księstwu stabilność gospodarczą i umożliwiają, by stali mieszkańcy – obywatele księstwa byli zwolnieni od podatku dochodowego (od 1869 roku). (RB)

San Marino

Rysunek i zdjęcie flagi San Marino

Bardzo ciekawa jest maleńka (60 km²) republika leżąca całkowicie na terytorium Włoch, między Emilia Romagna a Marche. Dość blisko Adriatyku. Gdy jedzie się z Rimini autostradą na południe (np. do San Giovanni Rotondo, lub dalej do Lecce lub Santa Maria di Leuca), drogowskaz wskazuje, gdzie znajduje się *Serenissima Republica di San Marino*. Aż dziwne, że taka niezależna enklawa ostała się nawet w okresie faszystowskim. Przechodziła różne koleje losu; była pod zwierzchnością książąt i biskupów, aż w połowie XIX w. związała się z Włochami. Posiada unię celą i monetarną z Włochami. Podstawą gospodarki jest turystyka i wydawanie znaczków pocztowych; rządzą dwaj kapitanowie regenci, wybierani na okres półroczny. Wg tradycji ok. roku 301 dalmatyński pustelnik schronił się przed prześladowaniem Dioklecjana na górze Monte Titano (jego trzy wierzchołki stanowią dominantę San Marino), gdzie później założył klasztor. W połowie V stulecia wokół klasztoru powstało zgromadzenie, które prawdopodobnie już w VIII stuleciu uzyskało niezależność. Już od roku 800 do roku 1253 San Marino jest niezależną republiką. Uznał to papież Urban VIII w roku 1631. Niezależność była respektowana w czasie walk napoleońskich, a Kongres Wiedeński w 1815 roku ją potwierdził. W 1862 roku dokonano umowy o przyjaźni z Włochami. Ochotnicy z SM walczyli boku Włoch w obu wojnach światowych. W 1944 roku było bombardowane przez aliantów. Republiką w latach 1947-57 władali komuniści, a po 1957 roku chadecy. Flaga biało-błękitna z herbem Republiki w środku. Flaga krótka – długość 1,3. (AB)

Andora

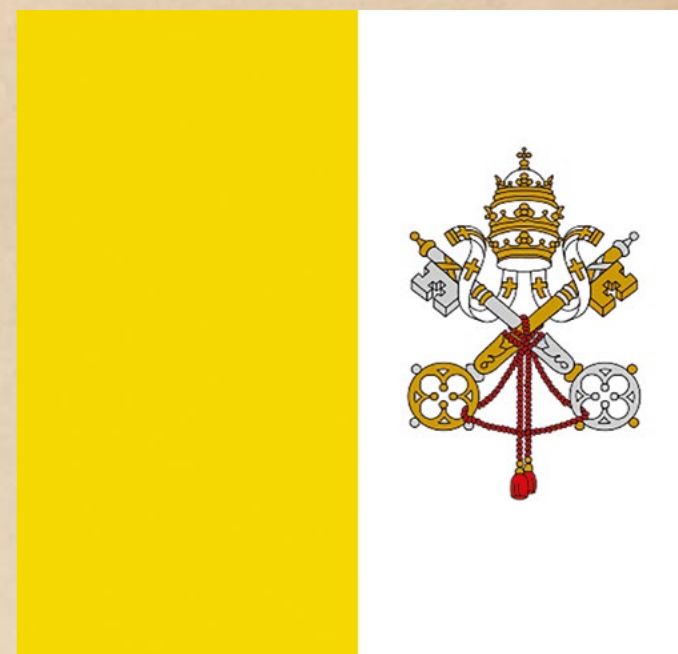
W języku katalońskim - oficjalnym – Principat de Andorra, w języku państw opiekunów; Francji – Principaute d'Andorre, Hiszpanii – Principado de Andorra. Terytorium: 467,76 km², ludność około 90000. Stolica Andorra la Vella – około 40000, 7 dolin - parafii otoczonych górami. Najstarsza wzmianka na piśmie o Andorze pochodzi z roku 805 – wynika z niej, iż jest to typowe państwo buforowe utworzone przez sławnego i potężnego

cesarza Karola Wielkiego – Charle Magne – przeciwko muzułmanom panującym wówczas na półwyspie Iberyjskim. Przez całe wieki jednocześnie panowali nad nią biskupi z hiszpańskiego Seu d'Urgell oraz władcy Nawarry, ich następcy królowie Francji a później jej prezydenci. "Współposiadłość lenna" Andory oparta była na traktacie lennym z roku 1278. Dopiero w roku 1993 uczestnicy referendum na rzecz demokratycznej konstytucji Andory (74,2% uczestników referendum) zdecydowało po 7 wiekach zależności od Francji i Hiszpanii o pełnej niezawisłości kraju, co zostało uznane przez te kraje w dniu 3.06. 1993 r.

Obecnie Andora jest członkiem ONZ (od 1993 roku) jak każde suwerenne państwo. Cała Andora jest strefą wolnocłowa, a najważniejszymi gałęziami gospodarki są operacje finansowe i handel. Zaś źródłem dochodów państwa jest podatek importowy, turystyka – rocznie około od 15 do 20 milionów turystów i rolnictwo. Nie ma bezrobocia. W kraju mieszka także około 50 000 cudzoziemców, nie posiadających praw wyborczych. Powstały liczne hotele i restauracje, ośrodki sportowe i oddziały licznych banków, sklepy i hurtownie towarów. Flaga: 3 pasy w słup – niebieski, żółty, czerwony z herbem państwowym na żółtym tle.

Gdy dawno temu, bezpośrednio po studiach znalazłem się młodzieżowym obozie pracy we francuskich Pirenejach, w departamencie Ariège, niedaleko miasta Saint Giron, spotkani tam młodzi Anglicy wrócili właśnie z torbami zakupów z wycieczki do Andory. Namawiali mnie i innych uczestników abyśmy także się tam wybrali. Co prawda oni mieli samochód i pieniądze a my młodzi niestety nie. Ale jednak na następny weekend pojechaliśmy autostopem przez St. Giron, Foix do Andory. Gdy dojechaliśmy do granicy z Andorą, kolega Czech wysiadł i poszedł pieszo dalej a ja chciałem jechać dalej do stolicy Andora la Vella. Na granicy Francuzi pokazywali tylko dowody osobiste przez szybę samochodu a ja musiałem pokazać paszport, Zainteresowało to wyraźnie zdumzonego francuskiego pogranicznika, kiwnął ręką abym wysiadł i pokazał mu paszport – granatową książeczkę z orłem. Obejrzał go dokładnie - chyba widział go po raz pierwszy - ale był zadowolony. Bo dokument był w języku polskim oraz rosyjskim i także francuskim - co go najwyraźniej ucieszyło. Powiedział mi bym nie jechał dalej do granicy hiszpańskiej – bo generał Franco wtedy tam rządzący „was bardzo nie lubi” i mogą mnie tam złośliwie zatrzymać. Odpowiedziałem mu, że Andora jest od paru wieków także pod panowaniem i opieką również Francji a moja francuska wiza jest ważna jeszcze na miesiąc. To go przekonało, bo zaprosił do ich biura, zaproponował kawę i dość dużą lampkę wina – chociaż hiszpańskiego z zakupów w Andorze. Powiedział, że ma dyżur do 15:00 i jeśli bym miał jakieś kłopoty, to mam przyjść. Przyszliśmy tam razem z czeskim kolegą, bo jego paszport mniej mu się podobał – gdyż jego lew miał nad głową czerwoną gwiazdę – a mój orzeł nie – ale i tak pytał wracających do Francji, kto jedzie do Saint Giron i wsadził nas do auta, które tam nas dowiozło.

Watykan – Stolica Apostolska

Po łacinie: SANCTA SEDES / STATUS CIVITATIS VATICANAE
Po włosku: SANTA SEDE / STATO DELLA CITTA DEL VATICANO
Absolutystyczna, teokratyczna monarchia na czele z papieżem, najwyższym przedstawicielem i przełożonym kościoła Rzymsko - Katolickiego.

Siedziba: Rzym – Włochy

Terytorium: 0,44 km². Watykan – pałace i bazyliki wewnątrz miasta Rzymu oraz siedziba letnia Castel Gandolfo - jako jedna jednostka administracyjna. Watykan jest najmniejszym niezależnym państwem świata. Do Watykanu należy bazylika św. Piotra, pałac watykański, muzeum, ogrody watykańskie oraz sąsiednie budynki między Viale Vaticano i bazyliką. Aż 13 budynków w Rzymie poza granicami Watykanu obejmują prawa eksterytorialności. W tych budynkach umieszczone są kongregacje oraz urzędy administracyjne Stolicy Apostolskiej.

Do Watykanu należy również pałac Castel Gandolfo w Lacjum, gdzie znajduje się letnia siedziba papieża.

Języki urzędowe: łacina i włoski. Granica z Włochami: 3,2 km.

Poprzednikiem dzisiejszego Watykanu było Państwo Kościelne, powstałe w połowie VIII wieku wokół Rzymu. Od roku 1378 stała siedziba papieża. W roku 1870 świeckie państwo papieża zostało zlikwidowane, państwo kościelne zanikło i zakończono zjednoczenie Włoch. Państwo Watykańskie powstało na podstawie umów laterańskich między papieżem Piusem XI a Mussolinim, a właściwie Królestwem Włoch w 1929 roku.

Po 456 latach władzy papieży narodowości włoskiej w roku 1978 został wybrany przez konklawe – (czyli na zamkniętym posiedzeniu rady kardynałów – konsystorium) pierwszy słowiański papież Polak – Jan Paweł II (Karol Józef Wojtyła).

Rząd Watykanu tworzy tzw. Kuria Rzymska.

Flaga: żółto – biała w słup; na białym słupie herb Watykanu.

Atos – Święta Góra

Po grecku: Hagion Oros, Ajion Oros.

Autonomiczna republika zakonników prawosławnych pod zwierzchnością państwa greckiego, ale z własnymi organami i konstytucją. Obejmuje terytorium 336 km² na najbardziej wysuniętym na wschód odcinku półwyspu Chalkidiki zwanym Akte, nad Morzem Trackim, odgałęzieniem Morza Egejskiego. Obejmuje zespół 20 klasztorów męskich (17 greckich, po jednym bułgarskim, serbskim i rosyjskim) oraz należących do nich przyległości – tworzących jedną całość administracyjną. Zamieszkuje je około 1500 zakonników prawosławnych. Stolicą jest Karyes (około 250 osób). Na czele stoi protos – wybierany na okres dożywotni przez opatów poszczególnych klasztorów.

Pierwsi pustelnicy osiedli na Atosie już w IV wieku a najstarszy klasztor Vatopediou – według tradycji został założony w roku 383. W 973 roku cesarz bizantyjski nadał Świętej Górze specjalny statut, który nie zmieniał się przez stulecia, a w roku 1046 Athos otrzymał własną konstytucję. Obecnie ma charakter "zdecentralizowanej części państwa greckiego", a mieszkańcy uzyskali obywatelstwo greckie. Statut autonomiczny potwierdziły także i inne greckie ustawy.

Jako ciekawostka: od roku 1045, gdy cesarz bizantyjski Konstantyn Monomach wydał bullę Typikon, w której zakazał wstępu osobom i zwierzętom rodzaju żeńskiego na teren państwka wstąpiły tylko dwie kobiety – królowa Serbii w roku 1345, oraz królowa Rumunii w roku 1916.

Flaga: na żółtym (złotym) tle, czarny dwugłowy orzeł bizantyjski z berłem i krzyżem w szponach. (RB)

Gibraltar

Rysunek i zdjęcie flagi Gibraltar

Cypel na południu półwyspu Iberyjskiego zdobyty przez Anglików na Hiszpanii (długości 5 km, pow. 6,5 km²) i po pokoju w Utrechcie (1713) przypisana Wielkiej Brytanii. Miejsce wysoce strategiczne, kontrolujące przepływ statków przez cieśninę Gibraltarską. Było przez wieki kością niezgody między Hiszpanią a Anglią. Obecnie w Unii Europejskiej nie ma to już takiego znaczenia, choć urazy po stronie hiszpańskiej pozostały. Jednak w referendum w 1967 roku mieszkańcy zdecydowali pozostać przy Wielkiej Brytanii. Ten mały kraik ma swój rząd z *Chief ministrem* na czele i mini parlament (*House of Assembly*). Flaga powstała w drugiej połowie ubiegłego wieku i wyraża obrazowo istotę i znaczenie Gibraltar. Na białym, szerszym pasie znajduje się zamek warowny z trzema wieżami obronnymi. A z odrzwi środkowej bramy zamku zwisa złoty klucz. Klucz znajduje się już na dolnym czerwonym pasie. Flaga wzorem flag brytyjskich jest długa, równa dwóm szerokościom. (AB)

Zakon Kawalerów Maltańskich

Flaga państwowa Zakonu

Flaga działalności Zakonu

Flaga Jego Wysokości Wielkiego Mistrza Zakonu

Początki Zakonu sięgają pierwszej połowy XI wieku, kiedy to pobożni włoscy kupcy z Amalfi założyli w Jerozolimie szpitalne bractwo rycerskie i zbudowali w pobliżu Grobu Pańskiego hospicjum dla pielgrzymów przybywających z Europy.

Obecnie Zakon prowadzi działalność charytatywną i szpitalną w ponad 120 państwach. Kawalerowie Maltańscy pomagają również ofiarom klęsk żywiołowych i działań wojennych. Szczególnie było to widoczne w czasie obu wojen światowych.

Na ziemiach polskich początki działalności Zakonu sięgają

XII wieku, kiedy to książę sandomierski Henryk nadał Zakonowi Zagość koło Wińnicy. Wówczas kawalerowie prowadzili szpitale i hospicja dla ubogich na terenie Śląska. Po drugiej wojnie światowej dopiero w latach 90-tych XX wieku Zakon ponownie zaczął działalność na terenie Polski.

Flaga państwowa Zakonu jest prostokątna czerwona z białym łacińskim krzyżem. Zwana flagą św. Jana. Była używana od średniowiecza. Giacomo Bosio w książce „Historia Zakonu” (1594) opisał jak Papież Innocenty II zarządził jej wprowadzenie „... Religia na wojnie powinna mieć sztandar z białym krzyżem na czerwonym tle”. Kolejny Papież Aleksander IV w swojej bulli z 1259 roku zezwolił rycerzom na wojnie noszenie czerwonych płaszczy z białym krzyżem. Zakon zaczął systematycznie używać białego krzyża łacińskiego jako swojego symbolu. W 1291 roku Zakon opuścił Ziemię Świętą i przeniósł się na Cypr gdzie zwiększyły się jego wpływy z tytułu pobieranych opłat za pływanie po morzu. Od tamtego czasu sztandary rycerzy powiewały na statkach przez następne sześć wieków. Obecnie flaga państwowa powiewa nad siedzibą Zakonu w Rzymie i towarzyszy Wielkiemu Mistrzowi i członkom Rady Najwyższej podczas wizyt oficjalnych.

Flaga działalności zakonu jest czerwona z białym krzyżem z ośmioma rogami. Ośmiorożny krzyż był używany w Zakonie tak długo jak krzyż łaciński. Pochodzi z dawnych związków Zakonu z Republiką Amalfi. Obecna forma flagi istnieje od ponad 400 lat. Pierwszy wizerunek ośmiorożnego krzyża znajduje się na monetach Wielkiego Mistrza Fra' Foulquesa de Villaret (1305-1319). Jest ona używana przez większe i mniejsze zgromadzenia zakonne i 47 krajowych związków i w ponad 100 misjach dyplomatycznych na całym świecie. Umieszczana jest na budynkach szpitali, centrach medycznych i ambulatoriach jak również na karetkach, fundacjach i wyspecjalizowanych miejscach działalności zakonu.

Flaga Jego Wysokości Wielkiego Mistrza jest czerwona z białym ośmiorożnym krzyżem okrażonym przez łańcuch orderowy i zwieńczony koroną. Umieszczona jest na Pałacu Maltańskim w Rzymie i w miejscach gdzie w danej chwili przebywa Wielki Mistrz. (JK)

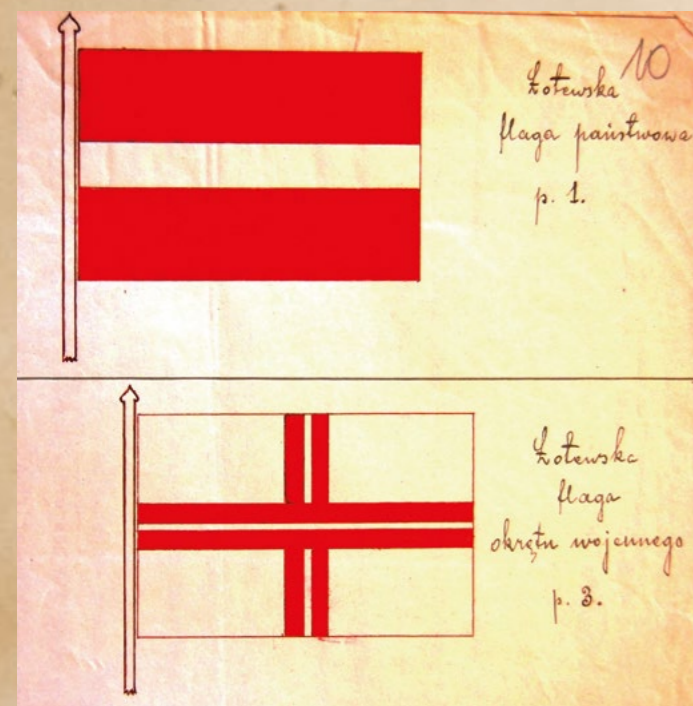
Przepisy o łotewskich flagach

W trakcie przeprowadzanej przeze mnie kwerendy w Centralnym Archiwum Wojskowym w lutym br. w teczce o sygnaturze I.300.21.213 znalazłem dokumenty zatytułowane: *Przepisy o łotewskich flagach: państwowej, handlowej, władz i poszczególnych instytucji. i o flagach okrętów wojennych.*³

Pismo przewodnie do dokumentów powstało w Kierownictwie Marynarki Wojennej Ministerstwa Spraw Wojskowych i nosi datę 16.02.1923 r. Poniżej prezentuję cały tekst przepisu w pisowni oryginalnej wraz z ilustracjami.

/Prawo z dn.16/7.-1919 r. ogłoszone w „Dzienniku Urzędowym” Nr. 189 z dn. 25/8-1921 r./

1./ Łotewskie flagi państwowa i handlowa – czerwony-biały-czerwony, przyczep pas górny i dolny dwa razy szerszy od środkowego białego /2:1:2/ stosunek długości do szerokości flagi 3:2. Kolor flagi – ciemno czerwony /karmin/.

2./ Zasadą sztanda prezydenta jest flaga okrętu wojennego, pośrodku której, w formie prostokąta, znajduje się na białym tle po obu stronach wielki herb państwowy. Środek słońca herbu przypada na środek sztandaru. Wysokość herbu państwowego od dolnej kokardy wstęgi do wierzchołka górnej gwiazdy – 1/3 szer. Sztandaru. stosunek długości. Sztandaru do szer. – 3:2.

3./ Zasadą flagi okrętu wojennego jest prostokąt o białym tle, w środku którego prostopadłe – horyzontalnie krzyżują się kolory flagi państwowej, przyczep szerokość tych kolorów stanowi 1/5 szerokości flagi. Stosunek długości flagi do szerokości – 3:2.

4./ Flaga fortecy i porządek okrętu wojennego – flaga okrętu wojennego uzupełniona diagonalnie skrzyżowanymi przez środek kolorami flagi państwowej, szer. kolorów – 1/5 szer. Flagi. Stosunek długości do szerokości – 3:2. Wielkość proporcy – 1/2 wielkości flagi okrętu wojennego.

5./ Proporczyk okrętu wojennego składa się z podstawy i białej doszywki. Podstawą jest flaga okrętu wojennego szer. 8 cm. i długość 24 cm. Podstawę tę, tejże szerokości, przedłuża doszywa z białego /flagduka/⁴ płótna flagowego 3,5 m. Na końcu doszywki trójkątne wycięcie głębokości 1 m.

6./ Proporczyk kapitana mar. i d-cy – flaga okrętu wojennego mniejszego formatu, do której końca jest przyszyte przedłużenie z białego płótna /flagduka/ z wycięciem klinowym. Szerokość podstawy proporczyka d-cy do długości jak 2:3. Długość białej doszywki w stosunku do podstawy proporczyka jest dłuższa o 1/3 podstawy proporczyka. Głębokość wycięcia – 3/4 długości doszywki. Proporczyk d-cy przytwierdza się naprzód do drzewca, który podnosi się na maszt.

7./ Flaga admirałska. – flaga okrętu woj. W pośrodku białego, górnego prostokąta, której znajduje się kula karminowa, średnica której równa się 1/5 szerokości flagi. 8./ Zasadą flagi prezydenta ministrów jest flaga okrętu woj. w górnym prostokącie której znajduje się wielki herb państwowy. Środek słońca herbu wypada na środek prostokąta. Wysokość herbu państwowego stanowi 5/6 wysokości prostokąta.

9./ Zasadą flagi głównodowodzącego armią i inspektora wojsk. jest flaga okrętu wojennego, w górnym prostokącie której znajduje się flaga forteczna.

10./ Flaga ministra wojny ma za zasadę flagę okrętu woj., w górnym białym kwadracie prostopadłe od skraju do skraju znajduje się kokarda szeregowego /bez wstęgi w kolorach narodowych/. Szer. kokardy stanowi 3/5 szerokości Kwadratu.

11./ Zasadą flagi posta jest flaga państwowa, górny czerwony pas której jest przerwany przy drzewcu na 2/5 jego długości. Na otrzymanej takim sposobem białej

⁴ Flagduk właściwie Flagduk (z rosyjskiego) – lekka wełniana tkanina wykorzystywana do wyrobu flag.

podstawie, szerokości czerwonego pasa, znajduje się wielki herb państwowy.

12./ Zasadą flagi konsula jest flaga państwowa, której górny czerwony pas jest przerwany przy drzewcu na 1/3 jego długości. Na otrzymanej takim sposobem białej podstawie, szerokości pasa czerwonego, znajduje się tarcza herbu państwowego.

13./ Flaga Zarządu Portowego jest podobna do flagi konsula, z tą różnicą, że zamiast tarczy herbowej na białej podstawie znajdują się dwie niebieskie skrzyżowane diagonalnie kotwice. Zewnętrzne końce kotwic są oddalone od skrajów białego czworokąta.

14./ Flaga celna podobna jest do flagi zarządu portu, z tą różnicą, że zamiast kotwic znajdują się 2 niebieskie skrzyżowane diagonalnie laski Merkurego.

15./ Flaga pocztowa taka sama, jak flaga zarządu portowego, z tą różnicą, że zamiast kotwic znajduje się żółty róg pocztowy.

16./ Flaga statku hydrograficznego, taka sama jak flaga zarządu portowego, z tą różnicą, że zamiast kotwic znajduje się niebieska róża kompasowa.

17./ Flaga locmańska – flaga państwowa z białym obramowaniem dookoła szerokości czerwonego pasa.

18./ Instrukcje dotyczące używania zatwierdzonych w nin. przepisach godeł i flag wydają Naczelnicy odpowiednich urzędów, prezes ministrów i prezydent.-
Ryga, 10 sierpnia 1922.

Prezydent ministrów /-/ Z. Mejerowicz
P.o. ministra wojny /-/ Laimins, pułkownik

Poniżej odręczny dopisek: Za zgodność tłumaczenia i podpis nieczytelny.

K.J.

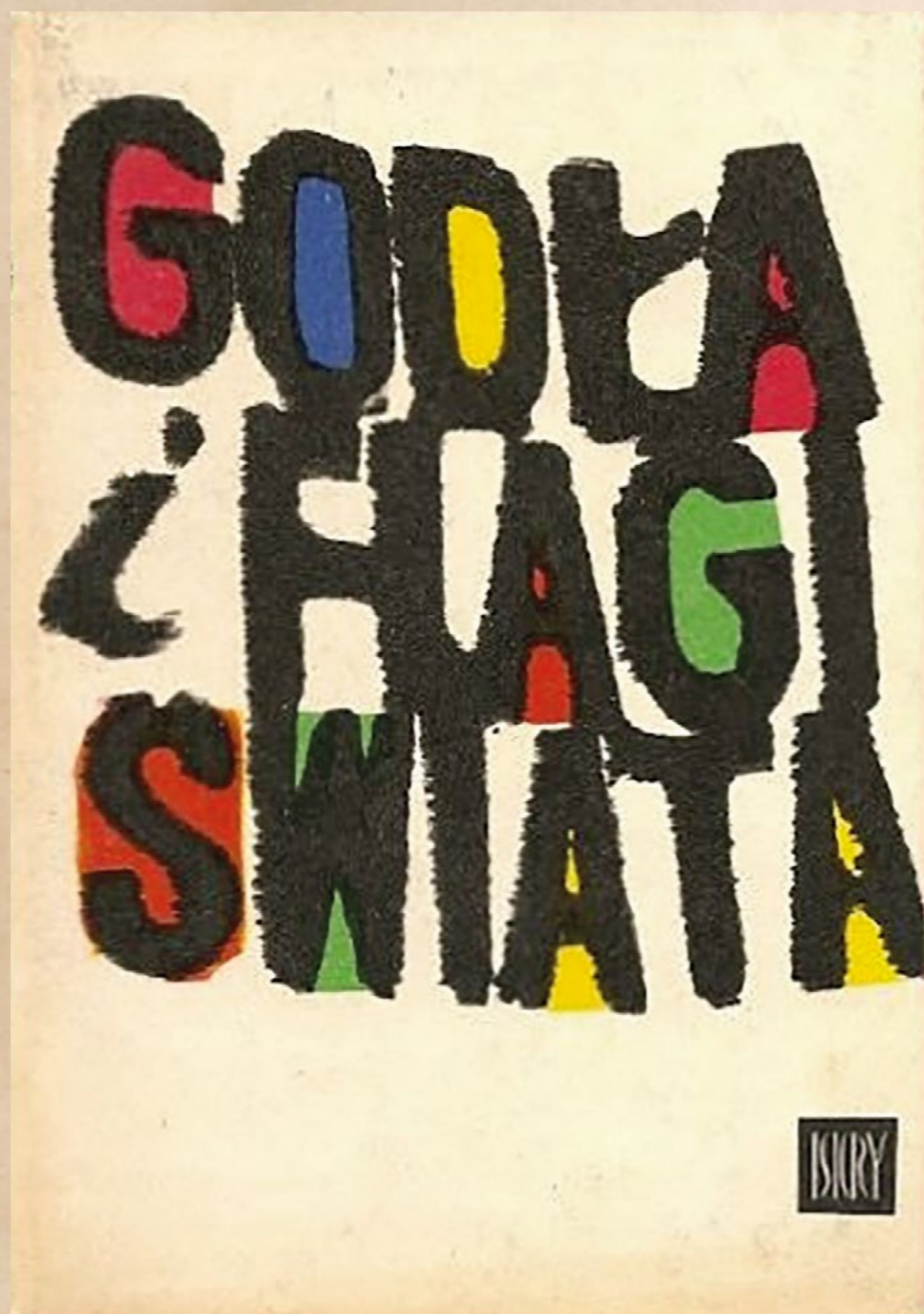
Wspomnienie o Profesorze, Koledze Andrzeju Bonasewiczu

W dniu 21 stycznia 2016 r., w wieku 85 lat, zmarł w Warszawie prof. dr hab. Andrzej Bonasewicz, emerytowany wykładowca geografii Uniwersytetu Warszawskiego. Andrzej Bonasewicz urodził się 24 września 1930 r. w Wilnie. Zawodowo zajmował się geografią gospodarczą i regionalną, zwłaszcza krajów Ameryki Łacińskiej. W latach 1951-2010 pracował na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, wykładał także na uniwersytetach w Wenezueli i Meksyku. Kolega Bonasewicz był jednym z pionierów polskiej weksylologii. Już w 1955 r. opublikował w „Geografii w Szkole” artykuł „Godła państwowe w nauczaniu geografii”, a następnie opracował karty z flagami w „Atlasie świata” (PWN, Warszawa 1962). Naprzeciw obserwowanemu – tak w świecie, jak i w Polsce – zainteresowaniu flagami i herbami państw wyszła jego praca pt. „Godła i flagi świata” (Iskry, 1970), choć niestety, nie z winy autora, pozbawiona części opisowej. O flagach i herbach pisał też wielokrotnie w różnych czasopismach, zwłaszcza w „Poznaj Świecie” i „Kontynentach”. Na uwagę zasługuje też artykuł Profesora pt. „Symbole tożsamości narodowej” opublikowany w materiałach pokonferencyjnych

³ Jest to tłumaczenie łotewskiej ustawy o flagach i banderach.

(Kulturowy aspekt badań geograficznych) we Wrocławiu w 2004 r. Osobiście jestem wdzięczny Profesorowi za trud recenzji mojej książki o flagach pt. „Analiza elementów geograficznych i ich symboliki na flagach i w herbach państw współczesnego świata (Wydawnictwo AE, Kraków 2002).

Profesor Bonasewicz był niestrudzonym popularyzatorem wiedzy geograficznej, m.in. w ramach Polskiego Towarzystwa Geograficznego. Od 1970 r., przez wiele lat był cenionym ekspertem z geografii, w telewizyjnej Wielkiej Grze.

Andrzej Bonasewicz był członkiem-założycielem Polskiego Towarzystwa Weksylologicznego, należał także do pierwszych zagranicznych współpracowników czeskiego Klubu Weksylologicznego.

Po uroczystościach pogrzebowych w kościele św. Grzegorza, urna z prochami Andrzeja Bonasewicza 29 stycznia spoczęła na warszawskim Cmentarzu na Woli. Profesora pożegnało liczne grono osób - rodzina, przyjaciele, geografowie oraz delegacja kolegów-weksylologów. W naszej pamięci pozostanie jako Osoba niezwykle życzliwa, uczynna i dowcipna, prawie do końca swych dni żywo interesująca się problemami polskiej weksylologii i heraldyki. Cześć Jego pamięci.

Jerzy Wrona

FLAZIKA

CIEKAWOSTKI WEKSYLOLOGICZNE

KOCIOŁ I FLAGA¹

Przez wiatr bądź rozwijana, bądź zwijana kręcie,
Chetpiła się swym herbem flaga na okręcie.
Trzepocząc się i furcząc, ten znak malowany
Powiada: — Jam jest wyżej nad wszystkie bałwany.
Rozkazuję bezmiarom wód ja tylko jedna.
Tu odezwie się kocioł, z działu maszyn — ze dna:
— Milczałabyś, ty ścierko! Wiedz, że w śrub rumorze,
W znoju trybów i tłoków zdobywa się morze.
Ja, ten zamorusany i obłany potem,
Kocioł, rządę, nie flaga swym pysznym trzepotem.
Uherbowana flaga dumnie się rozplotła
I rzecze: — Mnie świat widzi, a któż dojrzy kotła?

Czy trud lepszy, czy tytuł na najwyższym maszcie?
Kto ma więcej znaczenia? — sam i to rozważcie.

Jan Lemański²

Taka mała ilustracja do powyższego wiersza. W druku trochę rozjechały się kolory.

Krzykaro

¹ Wiersz zamieszczono w Żołnierzu Polskim z 1919 nr 58 str. 7

² Jan Lemański (1866-1933) – polski poeta, satyryk i bajkopisarz okresu Młodej Polski.

